

ƏDƏBİYYAT:**UOT 398;801.8****“ABBAS-GÜLGƏZ” DASTANININ “ƏSAS” VERSİYASI****Vüsalə Yaşar qızı MƏMMƏDOVA***AMEA Folklor İnstitutu, doktorant**vusala3@mail.com*

“Abbas-Gülgəz” dastanı tipik məhəbbət dastanlarından biridir. Aşıq şeir şəkillərinin və saz havalarının əksəriyyətini özündə ehtiva edən bu dastan yüz illər boyu aşıqların sənət imtahanına çevrilmişdir. Bu dastanın bir çox versiya və variantı nəşr olunsada, xüsusi şəkildə araşdırılmayıb. Dastanın iki versiyası mövcuddur. Bunlardan biri həcmcə daha genişdir. Geniş yayıldığına və məhəbbət dastanlarının ənənəvi xüsusiyyətlərini özündə cəmlədiyinə görə sözü gedən versiyanı “Əsas versiya” adlandırırıq. İkinci versiya daha çox Şirvan bölgəsi üçün xarakterik olan Şirvan versiyasıdır. Bu versiyanın iki variantı nəşr olunub.

Açar sözlər: *məhəbbət dastanları, versiya, variant, buta motivi, süjet-kompozisiya*

“Abbas-Gülgəz” dastanı Azərbaycan məhəbbət dastanları içərisində xüsusi yer tutur. Bu dastan XVI əsrin sonu, XVII əsrin əvvəllərində yaşadığı güman edilən Aşıq Abbas Tufarqanlıın adı ilə bağlıdır. “Abbas-Gülgəz” dastanının əldə etdiyimiz bütün mətnlərini məzmununa və şeirlərinə görə müqayisə etdikdə görürük ki, bunlar iki versiyanı əhatə edən fərqli variantlardır. Həmin versiyalar süjet xəttinə, epizod və motivlərinə, şeir tərkibinə görə bir-birindən fərqlidir. Həmin versiyalardan biri həcm etibarilə daha genişdir. Bu versiya Şirvan istisna olunmaqla tarixi Azərbaycanın bütün bölgələri üçün səciyyəvidir. Dastanın toplanılan variantlarının əksəriyyəti (əlimizdə olan doqquz variant) bu versiyaya aiddir. Geniş yayıldığına və məhəbbət dastanlarının ənənəvi xüsusiyyətlərini özündə cəmlədiyinə görə sözügedən versiyaya “əsas versiya” adını uyğun görürük. “Abbas-Gülgəz” dastanının əldə etdiyimiz mətnlərinin daxil olduğu ikinci versiya Şirvan versiyasıdır. Bu versiya daha çox Şirvan aşıq mühiti üçün səciyyəvi olduğundan onu şərti olaraq belə adlandırırıq. Burada süjet xətti özünəməxsus motiv və epizodlarla fərqli istiqamətdə inkişaf edir.

Aşıq Abbas Tufarqanlının adı ilə bağlı başqa bir dastan da mövcuddur. Bu, “Abbas-Gülgöz” dastanının versiyasından çox müstəqil dastanı xatırladır. “Abbas” adlanan bu dastanın bir variantı əldə edilib (3, s.359-374). Həcmcə yığcam olsa da, burada qəhrəman daha mürəkkəb personaj olaraq təqdim olunur. Məlumdur ki, qəhrəmanlıq dastanlarında fiziki güc əsasdırsa, məhəbbət dastanlarında mənəvi güc ön plandadır (8, s.130). “Abbas” dastanında qəhrəman bu iki xüsusiyyəti özündə birləşdirir: O, həm istedadlı bir aşıqdır, həm də qüvvətli, zəhmli bir pəhləvandır. Prof. M.H. Təhmasib “Abbas” dastanı haqqında, Lərikli müəllim İdris Qubadov Aşıq Qurbanəlidən toplandığını ətraflı məlumat verir (10, s.259).

“Əsas versiya”ya görə, Gülgöz Pəri Təbrizdən, Abbas isə Tufarqandandır. Gülgöz Pəri Abbasa buta verilir. Abbas onun arxasınca Təbrizə yollanır. O, Gülgöz Pərinə tapıb elçiliyini özü edir, Gülgöz Pərinin qardaşı Batmanqılınc Məhəmmədin razılığını alır. Şah Abbas Gülgöz Pərinin gözəlliyindən xəbər tutur, onu saraya gətirməyi əmr edir. Şahın vəzirləri kələk qurub Abbasa Tufarqana, Batmanqılınc Məhəmmədi isə Dərbəndə göndərirlər. Onların Təbrizdə olmadığı bir vaxtda şahın adamları saraya girib qızı zorla aparırlar. Bunu eşidən Abbas İsfahana yollanır. Yolda başına cürbəcür hadisələr gəlir. Onu yoldan azdırmaq istəyirlər, öldürməyə çalışırlar, su quyusuna atırlar. Amma Abbas Ağasının köməkliyi ilə sağ qalır və səfərinə davam edir. Nəhayət, o, saraya gəlib Şah Abbasla qarşılaşır. Şah onu müxtəlif sınaqlardan keçirir, cəzalar verir, zəhər quyusuna atdırır. Abbas bütün sınaqlardan uğurla çıxır, haqq aşığı olduğunu sübut edir, öz sevgisindən dönməyəcəyini göstərir. Sonda Abbas Gülgözi geri alıb Tufarqana qayıdır, böyük toy məclisi qurulur.

Şirvan versiyasına görə, Gülgözlə Abbas hər ikisi Tufarqan elindəndir. Onlar əmiuşağı, göbəkəsmədilər. Birlikdə böyüyüb, birgə təhsil alırlar. Günlərin birində aşıqlar kimi saz çalıb oxuya bilmək üçün niyyət namazı qılıb yuxuya gedirlər. Yuxuda hər ikisinə eşq badəsi verilir. Amma Abbas səhvən öz badəsini Gülgözə içirdiyindən badəni uzadanın qəzəbinə tuş gəlir, dili, qulağı tutulur. Gülgözün dayanmadan yalvarışlarından sonra Abbasın dərdinə əlac göstərilir. Belə ki, Abbas Bağdada gedib orada yeddi ildən bir dolan quyunun suyundan içməli olur. Abbas Bağdadda olarkən Gülgözi saraya aparmaq istəyirlər. Abbas bundan xəbər tutur, tez özünü Tufarqana yetirir və seyid övladı qismində kəcavənin önündə gedir. Sonda sevgililər birlikdə Şah Abbasın hüzuruna gəlirlər. Şah onların sevgisinə inanıb hər ikisini azad edir. Şirvan versiyasının iki variantı nəşr edilib (5, s.133-148; 9, s.150-183).

“Əsas versiya”nın doqquz variantını əldə etmişik. Bunlardan altısını, əsasən, Qərb bölgələrinə xas olduğundan “Qərb variantları” adlandırırıq. Qalan iki variantı isə toplandığı bölgəyə uyğun olaraq, “Cənub variantları” şəklində qeyd edirik. Təbriz və Tufarqan variantlarını əhatə edən “Cənub variantları” bəzi motivlərinə görə o birilərindən əsaslı şəkildə fərqlənir. Bu variantlara görə, qəhrəmanların hər ikisi Tufarqan elindəndir. Onlar əmiuşağı və göbəkəsmədilər.

mədilər. Qəhrəmanların buta alması da bu variantlarda fərqli şəkildədir. Belə ki, “Qərb variantları”nda qəhrəmanlar bir-birini ilk dəfə buta vasitəsilə görürlər. Amma “Cənub variantları”nda Abbas Gülgəzlə toy ərəfəsində ikən buta alır. Bu motivlər irəlidə söhbət açacağımız Şirvan versiyasına uyğundur. Amma süjetin növbəti mərhələləri sırf “Əsas versiya” ilə eynilik təşkil edir.

Aşıq Qara Mövləyev-1 variantı (AQM-1)

AQM-1 variantı “Əsas versiya”nın ən yığcam variantıdır (3, s.107-164) Atasının vəsiyyəti ilə Abbasın mədrəsəyə getməsi, mollaının onu döyüb qovması, Gülgəz Pərinin Abbasa buta verilməsi, aşıqlarla deyişmə, qəhrəmanın özünə elçiliyi, nişanlının zorla saraya aparılması, həmçinin Abbasın su quyusuna salınması, Şah Abbasla qarşılaşması, zəhər quyusuna atılması, müxtəlif sınaqlardan keçməsi epizodları yer alır. Sonda Abbası edam etmək üçün dar ağacına asırlar. Gülgəz də özünü irəli atıb sevgilisi ilə birlikdə ölmək istədikdə Şah qorxur ki, haqq aşığını öldürüb bəlaya düşər. O, aşığın sevgilisini geri qaytarıb toyunu özü edir, hətta İsfahanda qalmasını da təklif edir.

Aşıq Qara Mövləyev-2 variantı (AQM-2)

Güman etmək olar ki, bu variant Aşıq Qara Mövləyev variantı əsasında nəşr edilib (4, 265-308). Bu iki mətn arasında uyğunluqlarla yanaşı, bir sıra fərqli məqamlar da var: Abbasın ailənin tək övladı olmaması (bir qardaşı olur); butanın kimliyinin (Təbriz xanının qızı Gülgəz Pəri olması) Abbasın yox, bir qarının dilindən verilməsi; Abbasın Təbriz səfərindəki yol yoldaşının onun atasının siğə qardaşı olması; Abbasın Gülgəz haqqında pis danışan qarıya ölüm hökmü yox, qovmaq əmri verməsi; Qarının Abbasla Gülgəzi qaz damında hiylə məqsədilə deyil, xeyirxahlıq edərək görüşdürməsi; Abbasla Gülgəzi ayırmaq istəyinin Əsmər deyil, Qara vəzirin olması; Gülgəzin kənizi Əsmərin Abbasa aşıq olması və s.

AQM-1 və AQM-2 variantlarının şeirlərində də fərqlilik özünü göstərir. AQM-1 variantında olan beş şeir AQM-2 variantında yoxdur: buta yuxusundan ayıldıqda Abbasın oxuduğu ilk şeir (“Ruzi -əl –məşərdə mövlam eşqinə” misrası ilə başlayan qoşma); Abbasla anasının qarşılıqlı söylədikləri gəraylılar; “Bəd övladı əzəl başdan tanıram” mirası ilə başlayan qoşma (“Sındırar” qoşması); “Bəyənəmz” rədifli qoşma. AQM-1 variantında Abbas Batmanqılınc Məhəmmədlə görüşündə “Bar olmaz” qoşmasını, AQM-2 variantında isə “Deyərlər” qoşmasını oxuyur. AQM-2 variantında verilən “Can ala” cıqalı təcnişi AQM-1 variantında yoxdur.

Aşıq Aslan Kosalı variantı (AAK)

Bu variantın motiv-epizod fərqləri ilə yanaşı, özünəməxsus personajları da mövcuddur (6, s.69-169). AAK variantında Abbas atasının vəsiyyəti ilə özünə peşə seçərkən təkcə mədrəsəyə getmir. O, həmçinin bir müddət dülgər yanında, daha sonra bənna yanında öyrənməyə başlayır. Abbas çox bacarıqlı olduğundan hər dəfə qovularaq uzaqlaşdırılır. Bu motivlə bağlı başqa vari-

antlarda rast gəlmədiyimiz Rzaqulu xanın adı çəkilir. AAK variantında Abbas Gülgəz Pəri ilə nişanlandıqdan sonra iki molla, bir qazı çağırtdırıb yarımnikah oxudurlar. “Qərb variantları” arasında AAK yeganə variantdır ki, burada Gülgəzin atasının adı verilir (Urustam bəy). “Qərb variantları”na xas olan çoban personajının və onun qardaşının da adına təkcə bu variantda rast gəlirik (Şahnamaz çoban, qardaşı, Şahhüseyn). Gülgəzin anasının məsləhətilə onun bir-iki günlük Məzə dağına dincəlməyə göndərilməsi, Abbasın bu həsrətə dözməyib gizləncə Məzə dağına yollanması, Məhəmməd xanın xəbər tutub onun arxasınca qara qullarını göndərməsi motivləri də AAK variantını fərqləndirir. Həzrəti Əli ilə bağlı söylənilən iki rəvayətə və bir hadisə də ancaq bu variantda rast gəlirik.

Aşıq Şevki Halıcı variantı (AŞH)

Bu variantın özünəməxsus motivləri, personajları və şeir tərkibi digərlərindən çoxdur (2, s.85-194). AŞH variantına görə, Abbas anasının məsləhətilə atasının məzarı üzərində gözəl bir türbə tikdirir. El arasında yayılır ki, guya bu türbədə cümə axşamları nur, çıraq yanır, çünki Abbasın atası övliya imiş. Anasının istəyilə Abbas hər cümə axşamları ora gedib “Qurani-Kərim”dən “Yasin” oxuyarmış. Günlərin birində başı yoldaşlarına qarışdığından Abbas “Yasin” oxuya bilmir, anasından qarğış eşidir. Məyus olan Abbas atasının məzarı üstündə gecələyir, orada da buta alır. Bu variantda Abbas Təbriz səfərində Burhan bəylə qarşılaşır, onun məsləhətilə Kəl Hüseyn adlı zalım bir aşığı məğlub edir. Burhan bəy Abbası Şahan vəzirin yanına göndərir. Şahan vəzir Abbası övladlığa götürür, onun elçiliyini özü edir. On bir vəzirin razılıq məktubunu imzaladıdırıb Allahverdi xanın xanımı Misir padşahının qızına göndərir. Çünki bu xanım çox yardımsevərdir, ədalətlidir. Bu variantda Gülgəzin qardaşı Batmanqılınc Məhəmməd adı ilə deyil, Məhəmməd bəy şəklində verilir. O, Dərbəndə vergi yığmağa yox, üsyanı yatırmağa göndərilir. Məhəmməd bəy iki dərbəndli, iki dağıstanlı elçini şahın yanına göndərib üsyançıların tələblərini çatdırır: vergilər azalsın, əks halda dərbəndlilər Dağıstana tabe olacaqlar. Şah vergiləri azaldıb sülh imzalayır, məsələni həll edir. AŞH variantında Çuhul vəzir Abbasa düşmən kəsilir, iki nəfər casus tutub onu öldürmək istəyir. Bu variantın sonunda Şah Abbas Gülgəzə “qızım”, Abbasa “damadım” deyib onların toyunu özü edir.

Aşıq Mahmud Qasımoğlu variantı (AMQ)

Bu variant Tovuz bölgəsindən Aşıq Mahmud Qasımoğlunun ifasından toplanıb (12). Bu variantın da özünəməxsus xüsusiyyətləri var. Bu variantda Abbasın atasının ölümündən sonra özünə peşə axtarması verilmir. O, atasının vəfatından çox kədərlənir, fikrini dağıtmaq üçün bağda çoxlu eşq kitabları oxuyarkən yuxulayır, ona buta verilir. Bu variantda Gülgəz Qara vəzirin deyiklişi olur. Gülgəzin saraya aparılmasına da o səbəb olur. Saraya aparılanda anası Gülgəzə bir zəhər üzüyü verir ki, onunla öz ismətinə, namusunu qorusun. AMQ variantında Şah Abbas Gülgəzin nişanlısı, nikahlısının varlığından

xəbərsiz olduğunu bildirir. O, Abbasa təklif edir ki, qalib onun saray aşığı olsun. Ancaq Gülgəzi görəndə şahın fikri dəyişir, qızın gözəlliyinə valeh olur, Abbası aradan götürmək qərarına gəlir. Əmr edir ki, aşığı vəhşilərin məskəni olan meşəyə aparsınlar. Ora elə bir qorxulu yer olur ki, dəhşətli səslərdən insanın bağı bir gün də dözməzmiş. Şər qarışanda şahın adamları Abbası meşəyə atırlar. Abbas artıq hər şeydən əlini üzür. Onu yuxu aparır. Yuxusunda görür ki, Pəriyə haram əl uzanır. Buna dözməyən aşıq ölmək fikrindən əl çəkərək butasını xilas etməyə yollanır.

Naməlum arxiv materialındakı variant (NAM)

Bu variant həm həcmcə, həm də şeirlərinin sayına görə başqa variantları üstələyir (11). NAM variantına görə, şah hökm edir ki, Abbasa heç bir xətər yetirməsinlər. Bu şərtlə ki, Abbas Gülgəzdən əl çəksin, İsfahanı tərk edib getsin. Sözügedən variantda Becan personajı ilə bağlı fərqli motivlə rastlaşırıq. O, üç ölkənin padşahına məktub yazıb Abbasa kömək istəyir. Becanın arvadı Məleykə şahın bacısıdır. O, nə vəzirliyindən, nə də qohumluğundan çəkinmir, Abbası xilas etmək üçün zəhər quyusunun başına gəlib onunla danışır. Abbas deyir ki, onu xilas etmək üçün nişanlı qızla oğlan yavaş-yavaş çərxi fırlatmalıdırlar. Becan öz qızının siğəsini vəkilin oğluna kəsdirir, onları nişanlayıb tapşırır ki, axşama kimi Abbasın xətrinə quyunun başında söhbət etsinlər. NAM variantının fərqli şeirləri onun variant fərqi daha da dərinləşdirir.

Əhliman Axundov variantı (ƏA)

İsfahan padşahının qoşunlarının Təbrizə hücumu, Batmanqılınc Məhəmməd xandan yeddi illik bac-xəracı və xanın bacısı Gülgəz Pərinin istəməsi, döyüşdə Batmanqılınc Məhəmməd xanın qoşununun qırılması, özünün isə qaçaq düşməsi təkcə ƏA variantına aiddir (7, s.387- 466). Bu variantda düşmən Təbrizi tilsimə salır, Abbas sazı sinəsinə basıb oxuyandan sonra qara buludlar şəhərin üzərindən çəkilib yox olur. Abbas ucqar bir yerdən şəhəri qoruyanda onu yuxu aparır və “qaraqun” yuxular görür. Elə bu vaxt anası xəbər gətirir ki, evi, kəndi dağıldı. Qəmbər də özünü yetirir ki, Gülgəzi zorla saraya apardılar. Abbas orada anasını Qəmbərə tapşırır Gülgəzin arxasınca yollanır. Gülgəz Pərinin Abbası görmədən şahın hərəmxanasına getməyəcəyi, Abbasın “qırx”ı çıxmamış şaha yaxın durmayacağı tələbləri yalnız bu variantda xasdır. Abbasla Şahın türk dili dialoqu da yalnız bu variantda verilir. Şah təklif edir ki, Abbas türk dilindən əl çəksə, ərəb-farsca oxuyub aşıqlıq etsə, sevgilisini qaytarıb toyunu özü edəcək. O, təkidlə bildirir ki, türk dili axmaq dildir, əsl dil ərəb-fars dilidir. Abbas öz dilini üstün tutaraq şahla razılaşmır. AQM-1 və AQM-2 variantlarında olduğu kimi bu variantda da Abbası edam etmək üçün dar ağacına asırlar. Amma bu variantda Batmanqılınc Məhəmməd xan qoşunla hücum edir, Dəli Becanı, Sarı Xocanı öldürür, Abbasla Gülgəzi götürüb aradan çıxır.

“Əsas versiya”nın “Cənub variantları”

“Cənub variantları”na əldə etdiyimiz Təbriz və Tufarqan variantları aiddir. Bu variantlarda sevgililərin əmiuşağı və göbəkkəsmə olmaları, onların hər ikisinin xüsusi nəzir-niyazla dünyaya gəlmələri, şah və ya vəzir övladları olmaları, Abbasın öz toyu ərəfəsində və ya toydan sonra buta alması motivləri “Qərb variantları” ilə ciddi variant fərqi ortaya qoyur.

Aşıq Səməd Həkim variantı (ASH)

“Əsas versiya”nın “Cənub variantları”ndan biri Aşıq Səməd Həkimdən toplanmış Tufarqan variantıdır (7, 387- 466). ASH variantına görə, Abbas iki məktəb yoldaşı- Əhməd və Qara Veyslə Yuva dağına gedərək orada iki rükət namaz qılır, dua edir. Əhməd gələcəyin böyük bir alimi, Qara Veys balaban ustası olmağı dilədikdə Abbas öz adaxlısı Gülgəz Pərinə Allahdan istəyir. O, əhd edir ki, əgər onların toyu olsa, elə toy gecəsi Sabiləmirə gedib on iki gün oruc tutacaq, fağıra, yoxsula on iki tümən pul verib on iki qurban kəsəcək. Zaman keçir, üçünün də diləyi gerçəkləşir. Abbas niyyətinə əməl etmək üçün toy gecəsi Gülgəzə bir söz demədən Sabiləmirə yollanır. İbadətinin sonuncu namazından sonra o, dərin yuxuya gedir, badə alır. Yuxuda həmçinin Gülgəzin saraya aparıldığından agah edilir. Vaxtında özünü yetirmədiyi halda Gülgəzin əldən gedəcəyini də Abbasa işarə edirlər.

Sonuncu epizodda fərqli motivlər daha çoxdur. Burada bütün sınaqların şərtini Şah Abbas özü verir: Abbas elə bir şeir qoşmalı imiş ki, saraydakı iri bir daş yerindən oynasın. Həmin daş Bərguşa quyusunun ağzındakı daş qədər nəhəng imiş. Rəvayətə görə, həqiqətən də daş yerindən oynayıb havaya qalxır, iki tikə olur. Bir tikəsi itib görünməz olur, ikinci tikəsi İsfahanın Culfa məhəlləsinə düşür. İkinci şərtə görə, Abbas elə şeir söyləməli olur ki, həmin sözlərin təsirindən havalər dolsun, yağışlar yağsın. Onun dedikləri baş verir, İsfahana güclü sel gəlir. Şah yenə də Gülgəzi qaytarmır. O, qırx nəfər “əcəm-ovbaş” yığıb onlara çoxlu pul, geyim verərək məclisə gətirir, onlardan Abbasın yalan danışmasına şahidlik etmələrini istəyir. Abbas elə yanıqlı oxuyur ki, “ovbaşların” hamısı şahın verdiyi pulları məclisin ortasına səpirlər, paltarları əyinlərindən çıxarıb qaytarırlar, Abbasın haqlı olduğunu söyləyirlər. Üçüncü sınağın şərti belə olur ki, Abbas sarayın qocaman aşığı Mirhüseyn ilə deyişməli, onu “bağlamalıdır”.

Aşıq Hasan Qaffari variantı (AHQ)

“Əsas versiya”nın “Cənub variantları”ndan ikincisi Təbrizli aşığı Hasan Qaffaridən toplanıb (13). Bu variantda Abbasın atası ölüm ayağında iki vəsiyyətdir. Bunlardan biri Abbasla Gülgəzə toy edilməsi, ikincisi öz qulu Abdullanın azad buraxılmasıdır. Əslində, o dövrün adətində görə, qul ölənəcən sahibinin evində qalmalı imiş. Bir müddət keçdikdən sonra Abbas vəsiyyətdə uyğun olaraq, Qul Abdullanı öz atasının məzarına aparır ki, üç dəfə məzarın başına dolanıb azad olsun. Bu, qula ağır gəlir, Abbasın atasının məzarının başına dolanmır. Abbas acıqlanıb qulu vurur. Qul Abdulla daha da acıqlanır,

İsfahana baş alıb gedir. Sarı Xoca təsadüfən Abdullanı görür, kömək məqsədilə onu saraya aparır, şahın ilxısının mehtəri təyin edir. Bundan sonra Qul Abdulla Abbasa düşmənçilik edir. Abbasın İsfahan səfəri zamanı bir neçə dəfə onu ölümcül yaralayır, amma istəyinə yetə bilmir. Sözügedən variantda görə, Abbas niyyət edibmiş ki, toyqabağı qırx gün ibadət edib qurbanlar kəsdirəcək. O, Təbrizdə ikən bu niyyətini yerinə yetirir. Qırxıncı - sonuncu namazını qıldıqdan sonra Abbası yuxu aparır. Yuxuda Həzrəti Əli Gülgəzin başında bəla olduğunu ona xəbər verir. Bu variantda Gülgəz bir sıra sınaqlardan keçməli olur. O, şahın yanına gətiriləndə başını qaldırmır. Şah bunun səbəbini soruşduqda Gülgəz “sən də Yuxarıya - Şaha bax” deyib Allaha sığındığını ifadə edir.

“Abbas-Gülgəz” dastanının belə çox versiya variantlarında yayılması sübut edir ki, bu dastanın yayılma arealı genişdir. Əsrlər boyu aşiq repertuarında öz aktuallığını qorumuş, məhəbbət dastanlarımızın tipik nümunəsi olaraq sənət imtahanına çevrilmişdir.

Ədəbiyyat:

1. Arazam, Kürə bəndəm (Tərtib edəni B. Abdullayev), Bakı: Yazıçı, 1986, 196 s, s. 123-156
2. “Aşiq Şevki Halıcıdan derlenen Halk Hikayeleri”, Ankara, 2009
3. Azərbaycan dastanları. Beş cildə, II cild, Bakı, “Lider nəşriyyatı”, 2005.
4. Azərbaycan ədəbiyyatı, Azərbaycan dastanları, Bakı: Çarşıoğlu, 2004, 400 s, s. 265-308
5. “Azərbaycan folkloru külliyatı”, XXIX cild, “Dastanlar” (19-cu kitab), Bakı, “Elm və təhsil” nəşriyyatı, 2011
6. “Azərbaycan folkloru külliyatı”, XXX cild, “Dastanlar” (20-ci kitab), Bakı, “Elm və təhsil” nəşriyyatı, 2012
7. Azərbaycan xalq dastanları, tərt. ed. A. Vəfalı, Bakı: Gənclik, 1988, 576 s
8. “Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatına dair tədqiqlər” (doqquzuncu kitab), Bakı, “Səda” nəşriyyatı, 2000
9. “Şirvan dastanları və aşiq rəvayətləri”, 1-ci hissə, “Elm və təhsil”, Bakı, 2012
10. Təhmasib M. “Azərbaycan xalq dastanları” orta əsrlər. Bakı: Elm, 1972
11. “Tufarqanlı Abbasnan Gülgəz Pəri” (Folklor İnstitutunun arxivindən, qovluq: 972, səh. 226-335)
12. <http://youtube.com>. Abbas və Gülgəz, film, 2000
13. www.turuz.com. (146-Azashik)

Vusala Yashar Mammedova

The “Basic” version of epos “Abbas-Gulgez”

Summary

Epos “Abbas-Gulgez” is one of the typical love epos. Although some versions and variants of this epos have been gathered and published, it hasn't been investigate especially. There are two versions of the epos. One of them includes the traditional features of the love epos for its story and composition, and is larger for its volume. According to this version, the present Armenia territory of Azerbaijan (Goycha Aghbaba, Loru-Pambak), Georgia (Borchali), Ganjabasar, Tovuz-Gazakh region and Southern Azerbaijan (Garadaniz-Tabriz, Urmiya) are typical for ashig atmosphere. There are nine variants of this version. The second version of the epos is little for its volume, it has the typical features for its story line, motive content and poems. This version differing for in this form is Shirvan version characterized for Shirvan region. Two variants of this version have been published. There are the motives which are not available in other versions, the interesting episodes and poems arising from this motive.

Key words: love epos, versions, variants, “basic” version

Вусала Яшар кызы Маммедова

«Основная» версия эпоса «Аббас-Гюльгез»

Резюме

Дастан «Аббас и Гюльгез» одна из любовных эпоса. Этот эпос печатали в разных версиях и в разных вариантах но не исследовали специально. Есть две версии эпоса. Одна из них по сюжету и по композицию в себе вносит специальные традиции любовных эпоса, по объему. Это версия особенно нынешняя территория Армении Азербайджана (Гёкча, Акбаба, Лору-Памбек), Грузия (Борчалы), Гянджабасар, область Товуз-Газах и Южный Азербайджан (Гарадаг, Тебриз, Урмия) важен для среды ашиг. Собрана девять вариантов этой версии. Вторая версия помельче по объему, по линии сюжета, по составу мотива и по стихам обладает свойственными специальностям. Вторая версия наиболее характерно для области Ширван. Печатано два варианта Ширванской версии. В этих вариантах есть мотивы не в других версиях, рождающие с этих мотивах интересные эпизоды и отрывки стихов.

Ключевые слова: любовный эпос, версия, варианты, «Основная» версия